

Beveik ketvirtadaliui žmonių Europos Sąjungoje gresia skurdo ar socialinės atskirties pavojus. Esama skirtumų tarp vyrų ir moterų gyvenimo sąlygų, skurdo lygio ir to, kaip jie susiduria su skurdu ir iš jo išsivaduoja; be to, šie aspektai skiriasi ir skirtingais asmens gyvenimo etapais. Jaunimas (18–24 metų) sudaro 10 proc. visų skurdžiai gyvenančių ES gyventojų (1). Šiame gyvenimo etape moterų ir vyrų skurdo ar atskirties rizika labai nesiskiria, tačiau akivaizdu, kad dėl lyčių nelygybės nukenčia vyresnio amžiaus moterys. Joms kyla didesnis skurdo ar socialinės atskirties pavojus nei vyresniems vyrams.

Skurdo problemos sprendimas per visą gyvenimo ciklą

Skurdo ir socialinės atskirties panaikinimas yra vienas iš strategijos „Europa 2020“ tikslų. Siekiama iki 2020 m. iš skurdo išsivaduoti bent 20 mln. žmonių. Tačiau šio tikslo siekiančioms valstybėms narėms kyla iššūkių. Iš tiesų skurde gyvenančių žmonių nuo 2010 m. padaugėjo.

Apskritai visų amžiaus grupių moterims kyla didesnis skurdo pavojus. Per visą gyvenimą jų pajamos yra mažesnės nei vyrų, jos dažniau dirba menkai apmokamose bei nesaugiose darbo vietose, be to, joms tenka daryti karjeros pertraukas dėl priežiūros įsipareigojimų. Tokia visą gyvenimą besitęsianti nelygybė galiausiai nulemia pajamų skirtumus, ekonominę priklausomybę ir didesnį skurdo pavojų; tai akivaizdžiausiai pasireiškia vyresniame amžiuje. Dėl to ypač neramu, nes moterys sudaro didžiąją senėjančios ES visuomenės dalį.

Vertinant viso gyvenimo aspektą, pripažįstamos sąsajos tarp skirtingų asmens gyvenimo etapų ir įvertinama, kaip gyvenimo patirtys kaupiasi ir kokią daro įtaką kiekvienam kitam gyvenimo etapui.

ES politikoje pripažįstamas besikaupiančios nelygybės poveikis skurdo ir ekonominės priklausomybės pavojui, su kuriuos susiduria vyresnės moterys. Europos Komisija ėmėsi svarbių veikslių, kad panaikintų vyrų ir moterų pensijų skirtumą. Be to, ji paragino valstybes nares spręsti problemas, susijusias su tuo, kad moterys dažniau dirba ne visą darbo laiką ir jų pajamos auga palyginti lėtai, o tai gali turėti neigiamą poveikį teisėms į pensiją. Kaip galima spręsti iš šių politikos iniciatyvų, viso gyvenimo ir lyties aspektų

(1) Visų informaciniame biuletenyje pateikiamų duomenų šaltinis yra 2014 m. Eurostato tyrimai (ES DJT arba ES SPGS), nebent būtų nurodyta kitaip.

integravimas visuose politikos formavimo etapuose yra labai svarbus, jei norima Europos Sąjungoje ir už jos ribų užtikrinti moterų ir vyrų lygybę.

Ką reiškia skursti Europos Sąjungoje?

Moterų ir vyrų skurdas neapsiriboja tuo, kad stokojama būtiniausių išgyventi reikalingų išteklių; tai reiškia, kad neturima galimybių dalyvauti pilietinėje, socialinėje ir kultūrinėje, taip pat politinėje bei socialinio judumo veikloje. Strategijoje „Europa 2020“ skurdo ar socialinės atskirties rizikos samprata taikoma gyvenimui namų ūkyje, kuriam būdinga bent viena iš trijų aplinkybių:

- finansinio skurdo pavojus;
- labai didelis materialinis nepriteklus;
- gyvenimas namų ūkyje, kurio narių darbo intensyvumas yra labai mažas.

Jauniems žmonėms Europos Sąjungoje kyla didžiausias skurdo pavojus

Skurdi vaikystė turi įtakos visam žmogaus gyvenimui. Šiandien ES beveik penktadalis skurstančių žmonių (19 proc.) yra jaunesni nei 16 metų vaikai, t. y. beveik 23 milijonai skurdžiuose namų ūkiuose gyvenančių vaikų.

Jaunos moterys ir vyrai ypač nukentėjo nuo ekonominės krizės, todėl jiems kyla didžiausias skurdo ES pavojus. 2014 m. apie trečdalis 18–24 metų jaunuolių susidūrė su skurdo ar socialinės atskirties pavojumi; šio amžiaus moterims toks pavojus buvo šiek tiek didesnis.

Tikėtina, kad daugeliui jaunų žmonių kils sunkumų rasti darbą baigus studijas. Abiejų lyčių jaunų žmonių (15–24 metų) nedarbas yra labai didelis – apie 20 proc. (2014 m. – 23 proc. vyrų ir 21 proc. moterų), palyginti su bendro 10 proc. nedarbo rodikliu.

Daugelis net ir darbą turinčių jaunų žmonių skursta. Palyginti su kitomis amžiaus grupėmis, jie dažniau dirba mažų garantijų darbo vietose, ypač jei anksti baigė mokslus. Beveik pusė 20–24 metų moterų ir daugiau kaip trečdalis tokio amžiaus vyrų (išskyrus studentus) dirba mažų garantijų darbo vietose^(?). 2014 m. skurdo lygis tarp žmonių, kurie turėjo darbą, tačiau kuriems vis tiek kilo finansinio skurdo (dirbančiųjų skurdo) pavojus, buvo 15 proc. tarp 18–24 metų jaunų moterų ir 12 proc. tarp tokio pat amžiaus jaunų vyrų. Tai didžiausias dirbančiųjų skurdo lygis tarp visų amžiaus grupių. Jaunuoliai, kurie vis dar gyvena su tėvais arba kuriuos tėvai remia finansiškai, yra labiau apsaugoti nuo skurdo.

Vyrų ir moterų skurdo skirtumas pradeda didėti vyresniame amžiuje ir didžiausias yra tarp 75 metų ir vyresnių žmonių

Vyresnės moterys susiduria su ilgalaikė nelygybe

Moterų ir vyrų skurdo skirtumai pradeda didėti vyresniame amžiuje ir yra didžiausi tarp 75 metų ir vyresnių žmonių (su skurdo ar socialinės atskirties rizika susiduria 22 proc. moterų ir 15 proc. vyrų). Per gyvenimą lyčių nelygybė sistemingai mažina ekonominę moterų savarankiškumą, todėl daug labiau tikėtina, kad vėliau gyvenime jos susidurs su skurdu. Darbo rinkoje moterims kyla įvairių iššūkių, be kita ko:

- vidutinis jų užimtumo lygis nuolat mažesnis nei vyrų;
- didelė tikimybė, kad joms teks dirbti ne visą darbo laiką (32 proc. moterų ir vos 8 proc. vyrų);

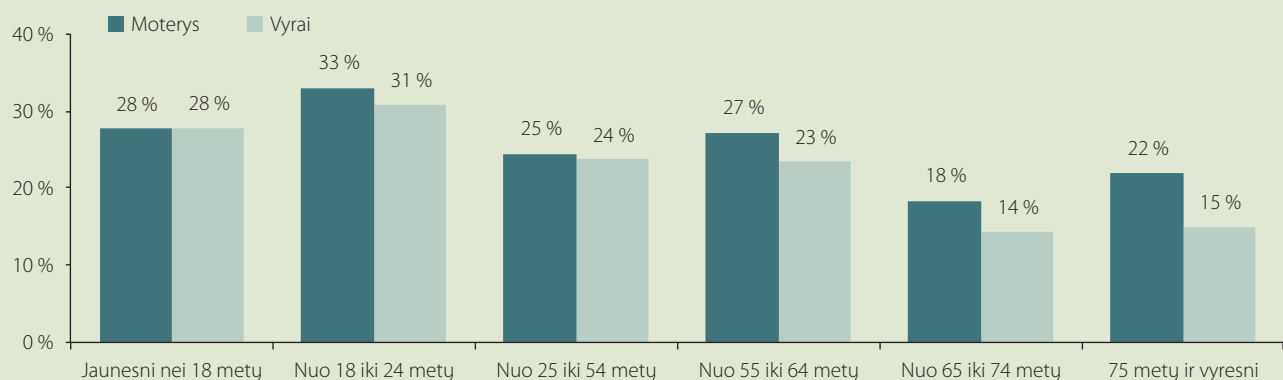
- neproporcingai didelė moterų dalis dirba sektoriuose, kuriuose už darbą dažniausiai mažiau mokama, karjeros galimybės yra prastesnės arba darbo užmokesčio augimas yra lėtesnis;
- jos susiduria su didesniu pavojumi dirbti mažų garantijų darbo vietose.

Be to, moterys iš darbo rinkos pasitraukia anksčiau nei vyrai, ypač daug – prieš pensinį amžių (55–64 metų moterų neaktyvumo lygis yra 52 proc., o to paties amžiaus vyrų – 36 proc.).

Moterų padėčiai darbo rinkoje didelės įtakos turi priežiūros ir kiti įsipareigojimai šeimoje, už kuriuos dažnai neatlyginama; jie nepakankamai vertinami ir nevienodai paskirstyti. Tai egzistuoja visą jų profesinį gyvenimą, net sulaukus vyresnio amžiaus. Beveik 10 proc.

(?) EIGE analitinė pažyma „Lytis, įgūdžiai ir mažų garantijų darbas Europos Sąjungoje“ (2017 m., rengiama).

1 diagrama. Skurdo ar socialinės atskirties rizika pagal lytį ir amžiaus grupę (28 ES valstybėse narėse, 2014 m.)

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS (ilc_peps01).

50 metų ir vyresnių moterų nurodo, kad dėl šeimos ir priežiūros įsipareigojimų jos pasitraukė iš darbo rinkos ir neieško darbo. 28 ES valstybėse narėse moterų profesinis amžius yra 5,1 metų trumpesnis nei vyrų. Taip yra dėl pertraukų karjeroje per profesinį gyvenimą, taip pat dėl ankstesnio pasitraukimo iš darbo rinkos.

Tokios darbo sąlygos ir karjeros modeliai lemia ribotą moterų ekonominį savarankiškumą visą gyvenimą (ypač vyresniame amžiuje) ir atitinkamai – mažesnes pensijas. 2014 m. vidutinis vyrų ir moterų pensijų skirtumas ES buvo net 40 proc. (9).

Ko imtis, kad sumažėtų vyresnio amžiaus moterų skurdo pavojus?

Didinti moterų ekonominį savarankiškumą per visą gyvenimo ciklą

Būtina spręsti problemas, susijusias su lyčių nelygybe darbo rinkoje, darbo ir asmeninio gyvenimo derinimo priemonių stoka ir su tuo, kad nemokama priežiūros ir namų ruošos veikla yra nepakankamai vertinama, nors ji sistemingai mažina moterų ekonominį savarankiškumą. Nelygybės, su kuria moterys susiduria visą gyvenimą, poveikis ypač akivaizdus vyresniame amžiuje, kai daugiau moterų nei vyrų susiduria su skurdo ir socialinės atskirties rizika. Norint sistemingai didinti moterų ekonominį savarankiškumą ir kovoti su visą gyvenimą išliekančia nelygybe, labai svarbu į politikos formavimo procesą integruoti lyties ir viso gyvenimo aspektus.

Iniciatyva „Galvok, veik, pranešk“ (angl. „*Think, Act, Report*“) skirta užkirsti kelią diskriminacijai darbe, įskaitant diskriminaciją dėl amžiaus ir lyties. Ją pasiūlė Didžiosios Britanijos vyriausybė, o EIGE ją pripažino kaip vieną iš gerosios patirties pavyzdžių. Ši iniciatyva skatina įmones galvoti apie savo darbuotojų lyčių lygumą, ypač įdarbinimo, darbo išlaikymo, karjeros ir darbo užmokesčio srityse. Daugiau informacijos apie gerą patirtį pateikiama EIGE interneto svetainėje.

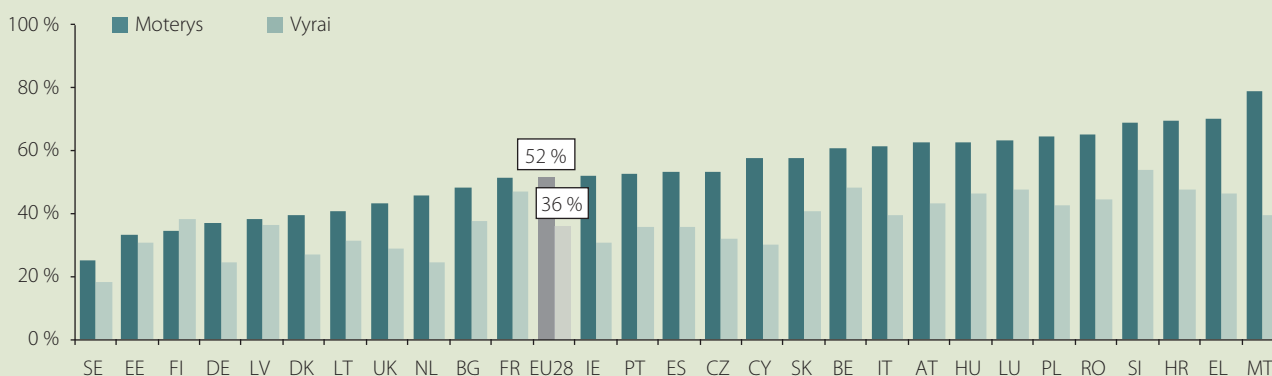
Kitas veiksnys, dėl kurio vyresni žmonės yra stumiami iš darbo rinkos, yra diskriminacija dėl amžiaus. Kartu su diskriminacija dėl lyties vyresnėms moterims tai tampa dvigubu iššūkiu.

Visą gyvenimą moterų patiriama nelygybė ypač akivaizdi vyresniame amžiuje.

(9) Europos Komisijos 2015 m. moterų ir vyrų lygybės ataskaita (2016 m.) skelbiama tinklalapyje http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/annual_reports/2016_annual_report_2015_web_en.pdf

2 diagrama. Vyresnio amžiaus žmonių neaktyvumas pagal lytį (55–64 metų, 2014 m.)

Šaltinis: Eurostatas, DJT (lfsa_ipga).

Pritaikyti socialinės apsaugos sistemas atsižvelgiant į dabartinius iššūkius

Įgyvendinant socialinės apsaugos sistemas ir kovos su skurdu politiką būtina numatyti, kaip spręsti naujus iššūkius, susijusius su gyventojų senėjimu, kintančia šeimos struktūra, naujais migracijos srautais, taip pat kintančiomis užimtumo formomis ir sąlygomis. Jos turi užtikrinti pakankamą ekonominę apsaugą ne tik tradicinių formų užimtumui visą gyvenimą, bet ir tiems, kurie užsiima nemokama priežiūros veikla, dirba nestandartinį ar mažų garantijų darbą, taip pat tiems, kam tenka daryti karjeros pertraukas dėl priežiūros įsipareigojimų.

Kasmetė ES ekonominės politikos peržiūra (Europos semestro procesas) suteikia galimybę toliau didinti lyčių lygybę per visą gyvenimą sprendžiant pensijų sistemų lyčių nelygybės problemas. Pavyzdžiui, galėtų būti reikiamai atsižvelgiama tiek į moterų, tiek į vyrų teikiamos priežiūros laikotarpius, užtikrinama, kad savarankiškai dirbantys, neaktyvūs, darbo neturintys ar netipiškus darbus dirbantys asmenys turėtų vienodas galimybes naudotis valstybine pensijų sistema. Norint užtikrinti senyvo amžiaus žmonių saugumą, būtina gerinti viešųjų socialinių paslaugų (įskaitant sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros) teikimą ir užtikrinti daugiau galimybių jas gauti.

Skatinti sinergiją skirtingose politikos srityse ir tarp jų

Skirtingų moterų ir vyrų grupių, pavyzdžiui, jaunų ir pagyvenusių žmonių, migrantų, vienišų tėvų, romų ar neįgaliųjų, skurdo priežastys ir patirtys labai skiriasi. Skirtingos politikos priemonės gali stiprinti vienos kitas, todėl didesnė sinergija tarp kovos su skurdu strategijų ir tarp tokių socialinės politikos sričių, kaip lyčių lygybė, užimtumas, apmokestinimas, šeima ir būstas, galėtų padėti veiksmingiau šalinti pagrindines skurdo ir socialines atskirties priežastis. Pavyzdžiui, bedarbio pašalpos gali padėti geriau apsaugoti žmones nuo skurdo, jei tokios pašalpos taikomos kartu su priemonėmis, kurios padeda žmonėms sugrįžti į darbo rinką. Tokias priemones galima papildyti teikiant vaikų, vyresnio amžiaus išlaidyčių, sergančių ar neįgalių žmonių priežiūros paslaugas.

Papildoma EIGE informacija

- **Lyčių aspekto integravimo platformoje** pateikiamos gairės ir priemonės politikos formuotojams, norintiems integruoti lyties aspektą į kovos su skurdu politiką. Joje yra atskiras skirsnis, skirtas skurdo tematikai.
- **Lyčių statistikos duomenų bazėje** pateikiami naujausi duomenys apie lytis ir skurdą Europos Sąjungoje. Galima palyginti atskirų valstybių narių duomenis.
- **Išteklių ir dokumentacijos centre** pateikiamos nuorodos į publikacijas apie skurdą visą gyvenimo ciklą. Jas lengva rasti pasinaudojant paieškos funkcija.

EIGE reguliariai rengia ataskaitas, kuriose apžvelgiamos įvairios Pekino veiksmų platformos sritys, kai to paprašo Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti šalis. Šis informacinis biuletenis parengtas remiantis 2016 m. ES Tarybai pirmininkavusios Slovakijos prašymu parengta ataskaita „Skurdas, lytis ir tarpusavyje susijusios nelygybės formos Europos Sąjungoje“. Joje nagrinėjama 2007–2014 m. pasiekta pažanga mažinant moterų skurdą (palyginti su vyrais), taip pat konkrečių rizikos grupių, tokių kaip vieniši tėvai, neįgalieji, migrantai ir romai, skurdą.

Kitos naujausios ataskaitos:

- Lyčių lygybė valdžioje ir sprendimų priėmimo procese (2016 m.);
- Moterų ir vyrų pensijų skirtumas Europos Sąjungoje (2015 m.);
- Lyčių lygybė ir ekonominis savarankiškumas. Darbas ne visą darbo laiką ir savarankiškas darbas (2014 m.)

Su visomis ankstesnėmis EIGE Pekino veiksmų platformos ataskaitomis ir publikacijomis galite susipažinti interneto svetainėje <http://eige.europa.eu/monitoring-the-bpfa>

Europos lyčių lygybės institutas

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) yra ES žinių centras lyčių lygybės klausimais. EIGE padeda politikos formuotojams ir visoms atitinkamoms institucijoms siekti, kad moterų ir vyrų lygybė taptų realybe visiems europiečiams, teikdama jiems specialią žinių ir palyginamų bei patikimų duomenų apie lyčių lygybę Europoje.

© Europos lyčių lygybės institutas, 2017 m.
Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.
Nuotraukos – „Shutterstock“

Europos lyčių lygybės institutas
Gedimino pr. 16
LT-01103 Vilnius
LIETUVA

Kontaktiniai duomenys

<http://eige.europa.eu/>
facebook.com/eige.europa.eu
twitter.com/eurogender
youtube.com/user/eurogender
eige.sec@eige.europa.eu
+370 52157444

Print: MH-06-16-074-LT-C 978-92-9470-143-5 10.2839/927539
PDF: MH-06-16-074-LT-N 978-92-9470-145-9 10.2839/32288